

Megint szép?

Létjogosultságáról teljes mértékben nem, minőségéről inkább meggyőződött a *Szlovákiai magyar szép irodalom 2009* című kötet. Megítésem szerint mindig is problematikus, ha egy antológia nem esztétikai-poétikai alapon szerveződik, hanem mint ebben az esetben is, mondjuk területi (?) vagy ahogy a hátlap mondja: szervezeti (???) elven. Az ilyen válogatások célja számomra mindig is gyanús marad, legalábbis erősen kérdőjeles. Bár mintha újra divatba jött volna a kanonizáció e klasszikusan jól bevált módja, még ha hibridek formájában ölt is testet. Gondoljunk csak az *Egészrész* című, fiatal szerzőket felvontató kötetre, vagy a szintén nem egységes esztétikai-poétikai elképzelés mentén működő Telep csoport készülő közös kiadványára.

A hat éve indított *Szlovákiai magyar szép irodalom* sorozatnak egyáltalán, de a legújabb kötetének is az alapkonceptió mellett az róható fel, hogy bizony – épp e koncepció következtében – a kevésbé sikerült művek is folyamatosan bekerülnek, tekintet nélkül arra, kik is szerkesztették. (A névsor: Csanda Gábor, Csaplár Vilmos, Grendel Lajos, Keserű József, Kukorelly Endre, Tözsér Árpád, Zalán Tibor, Závada Pál.) Hogy miért? Feltehetőleg mert a köteteket egyáltalán lehetővé tévő pályázati terv által adott terjedelmet muszáj kitölteni a feltevélek által meghatározott szerzői kört szem előtt tartva, nem beszélve az óhatatlanul is játékba lendülő hagyomány- és tekintélykövetés, valamint más kényszerek hatásáról. De természetesen mindez magyarázható egyszerűen a recensétől eltérő ízléssel is.

A 2009-es kötet outsiderjai közé tartozik például Csóka Ferenc naiv világképű, szentimentalista prózája („Tisztában volt az irodalmi értékekkel...” – *Haldokolni nehéz*), Gál Sándor metaforikus, minden tekintetben öreg-verse („fázik az öregember / szemében könny-rügy fakad” – *fázik az öregember*), Z. Németh István nyelvi poénok által szervezett cyber versei, melyek erőltetettsége kényszerrímekben is megnyilvánul („ki idáig evezém / Isten merevlemezen” – *Szökés Alkatrészből*), vagy Vankó Attila értékelhetetlen szösszenete (pl.: „per sze pihenni ott a hely / aki akar az rendel hej” – *nyitnikék*).

Mindezek ellenére mégis dicséret illeti a kötet összeállítóját, Csanda Gábort, amiért a korábbi évek gyakorlatától eltérően képes volt a minőség elvét a megszokottnál következetesebben érvényesíteni, s kihagyni sok „arra érdemes” szerzőt. Kik azok, akik maradtak?

Ardamica Zorán három verse egy-egy ötlet, poén kifejtése, mely azonban nem minden esetben sikerült. Úgy gondolom, a *nyelvemre*

számtalan szó ragad az, amelyekben az ismétlésalakzatoknak köszönhetően ez a fajta poétika a leginkább működik.

Juhász R. József az avantgárd költészetet képviseli a kötetben. A tőle megszokottól eltérően ezúttal a vizualitásnak mérsékelt szerep jut, a sortörésekkel ki is merül. A világ különböző zugaiba utaztató költeményeiben meglepő képzettársítások, vágástechnika, humor található, helyenként azonban mintha mindez öncélúságba fulladna.

Mizser Attila önreflexív utalásokkal teli, regiszterkeverő, a megszakításokkal szívesen élő nyelve mindössze két verssel van jelen. Megítélésem szerint Mizser költészete arányaiban több helyet érdemelt volna, igaz ugyan az is, hogy szonettjei kevés poétikai változatoságot mutatnak az utóbbi időben.

N. Tóth Anikó két, talán nagyon is mézőlyi ihletésű novellája közül az *Album* című egy fotógyűjtemény képeinek leírásával vázol fel egy kvázi történetet regénye, a *Fényszilánkok* egyik meghatározó eljárását futtatva ki – szinte az unalomig, a *Szonáta* pedig egy koncert történetét meséli el, Mézőly stílusát kissé a pátosz (!) felé nyitva meg.

Tóth László költeményei egy-egy, a kortárs gondolkodásban rezonáló (nyelv)filozófiai probléma költészetbe ültetéseként olvashatók. Poétikai eszközeik határa egyben ezeknek a problémáknak a diskurzusban már kijelölt határa, így kissé direktén, olykor illusztrációkként hatnak.

Varga Imre versei főképpen az „én és a világ” problematikáját járják (újra) körül, az én – akár az incesztus általi – kiterjesztésének kísérletei.

A területi-szerkezeti válogatási elv az átfogóan jellemző tendenciák kirajzolódását a kötet szövegei alapján eleve lehetetlenné teszi, azonban kisebb-nagyobb, a műnemi határokat nem tisztelő mozgások-folyamatok mégis mutatkoznak, s az antológia legizgalmasabb szövegeinek bemutatását a továbbiakban ezek határozzák meg.

Leginkább a *görög-latin műveltség*re építő szövegek jelenléte tűnik fel, talán arra való reakcióként, hogy „az antikvitás / sosem volt még ennyire izzadságszagú, // sosem legyezték még ekkora kalappal, / ekkora legyezőkkel” (Polgár Anikó: *Aigina képeslap*). Nem meglepő módon elsősorban Csehy Zoltánnak, Polgár Anikónak és Tózsér Árpádnak köszönhető ennek a vonulatnak az ereje.

Csehy ügyesen keveri az antik mítoszokat, tudást, azok problémáit aktuális filozófiai-társadalmi-esztétikai problémákkal (hogy egy poénosat idézzek: „az izmosság a metafizikai tökéletesség látható indexe / Zeus Hercules Apollo Arnold” – *Tereus*), s ezzel egy időben a szöveg megalkotásának mikéntje, bizonytalansága is a többitől elválaszthatatlanul, bravúrosan a vers tárgyává válik. Polgár Anikó hasonló módon kezeli a szóban forgó hagyományt, azzal a különbséggel, hogy kitűnő verseiben az anya és a csábító szerető figurájának két végpontja között a nőiség szinte minden változata szerepet kap („Puha mohaszőnyeg az istennők feneké alatt. [...] Parisz, mint egy orvos, kesztyűs kézzel / kotort az asszonyokban.” – *Parisz rendelőjében*).

Bár a mindig megújulásra képes, a kortárs folyamatokra rendkívül érzékeny Tózsér Árpád kétségtelenül nagyon sikeres és termékeny korszakát éli, amiről közölt szövegei is tanúskodnak, mégis az az érzésem, hogy kissé eltúlzott a tőle beválogatott 23 vers, még ha olyan minőségről van is szó, mint például a Prokopiosz szerzői álcája alá rejtett *Titkos történelem* című vers: „Két fél uralkodó szorong hát egy trónon, bizánci Janus, / hátulról nézed női, előlről férfiú-anus”.

Szalay Zoltán többnyire a létező és kitalált hagyományra épülő prózája izgalmas eldöntetlenségben hagyja olvasóját. Jelenléte a kötetben arányaiban kissé túlhangsúlyozott, *Szélcsend Aulisznál* című elbeszélését szerkesztetlensége okán talán jobb lett volna kihagyni.

Egy másik kirajzolódó mozzanat a prózában az *anekdotikus elbeszélői eszközök* használata, mely tematikusan is konvergáló szövegeket érint: egy-egy kisváros története-élete elevenedik meg bennük. Grendel Lajos a megszokott módon fura alakokkal, abszurd történetekkel, viszonyokkal tölti meg a lapokat, Hunčík Péter – aki írónak talán nem minden tekintetben, de mesélőnek mindenképpen nagyszerű – *Határeset* című regényéből vett részlettel egy régió valós-fiktív történetét mikrotörténetekből építi fel.

Az *elbeszélői szerepjáték* egy következő észlelhető mozzanat. Barak László maffia-verseinek elbeszélője egyszerre része az alvilágnak (mindkét értelemben), ugyanakkor pozíciója a versbeszéd és -hagyomány önreflexív megközelítésére is módot ad – „alkonyt képzeltem végig / míg finom késekkel dolgozott rajtam / a pirkadat” (gyönyör). György Norbert szerepnovellái egy-egy vesztes figura történetét beszélik el egyes szám első vagy második személyben: „Látomásaim is voltak, úgy tizennégy éves koromtól rendszeresen, látam, ahogy az ezüst áldozati kehelyből, mint fáradt olaj, kicsordul a vér...” (*Húsvét*). Vida Gergely *Horror-klasszikusok* című sorozata a horrorfilmek szereplőinek, nézőinek, (el)mesélőinek maszkjában szólal meg letisztult nyelven.

S Vidával a negyedik kitapintható folyamat, a *multimedialitás* tárgyalására térünk át. A zsánerfilmek, s egyáltalán a horror (vagy a krimi, sci-fi stb.) szövegkonstruáló eszközként való alkalmazása új utakat nyithat meg a kortárs líra számára (ahogy az például a próza területén már megfigyelhető): „Nem ismeresz rám, / ha éppen rám nézel. / Különben kívülről fűjsz” (*A testablók támadása*). Csehy komolyzene- (vagy épp a képzőművészet felé mutató) verseivel is mintha az eddigiektől eltérő úton indult volna el költői pályáján, mindenképpen izgalmas vállalkozás, melynek része a szerintem legjobb eddigi Csehy-vers is, a *Homokvihar*.

